

QOY ƏDALƏT ZƏFƏR ÇALSIN!



"SƏS" qəzeti mənim  
üçün ən əziz qəzətdir

Yeni Azərbaycan Partiyasının nümayəndə  
heyəti Kuba Respublikasına səfər edib



3



№ 218 (7386)



Qəzet 1991-ci il  
yanvarın 11-dən çıxır

27 noyabr 2025-ci il.  
Qiyməti 60 qəpik

## Böyük QAYIDİŞ: yenidən dircələn Kəlbəcər!



2

Prezident İlham Əliyev: "Kəlbəcər şəhəri indi dünyanın  
ən gözəl mənzərəli şəhərlərindən birinə çevrilir"

Ramiz Mehdiyevin dəstəsi SSRİ bayraqı  
ilə aksiya keçirməyə cəhd etdi



6

"Həyət oyunlarının yoxluğu  
uşaqların inkişafını zəiflədir"



6

İnformasiyası çirkli media  
necə xilas edilməli?



7



5

Pashinyanın maskası  
yırtılır - Bakıda  
saxlanılan hərbi  
canıləri geri istəyir...



5

Süni qida,  
"cicibebe",  
banan, vəssalam!



5

Gənişməqası işlər, sis temli və ardıcıl tədbirlər, dərin islahatlar nəticəsində Azərbaycan siyasi və makroiqtisadi baxımdan sabit, təhlükəsiz olkə, regionun siyasi, iqtisadi və mədəni mərkəzi, irimiqyaslı enerji, nəqliyyat və infrastruktur layihələrinin təşəbbüskarı və fəal iştirakçısına çevrilib. Bütün bunlara yanaşı, Avropanın enerji təhlükəsizliyinin təmin edilməsində etibarlı tərəfdəş, dünya kosmos ailəsinin üzvü, mühüm tranzit qovşağı kimi beynəlxalq aləmdə tanınır. Əlbette ki, dünya dövlətləri ilə əməkdaşlıq və dostluq münasibətlərinin inkişafı ölkəmizin xarici siyaset kursunda prioritet istiqamətlərdəndir. Güclü dövlət və qazandığımız uğurlar bize Zəfərimizi yaşıtdı. 30 ilə yaxın işğaldə olan torpaqlarımız Azərbaycan Prezidenti, Ali Baş Koman dan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə işğaldan azad olundu. Azərbaycanın həm hərb meydanında, həm də diplomatiya sahəsində Ermənistani diz çökdürməsi dövlətimizin gücünün göstəricisidir. Bütün dünya Ordumuzun gücünü, işgalçı Ermənistanın möglubiyyətini gördü. Azərbaycan xalqı başda olmaqla, bütün türk dünyası bu tarixi Zəfəri yaşadı. Qarabağ Zəfəri sayəsində regionda yaranmış yeni geosiyasi vəziyyət tekce region dövlətlərinə deyil, bütün Avrasiya məkanında sülh və inkişafa yol açır.

Bugünkü günümüzün reallığı, əsas hədəf Qarabağın bərpası və "Böyük Qayıdış" stratejiyassını real-

# Böyük QA YİDİŞ: yenidən dircələn Kəlbəcər!

Prezident İlham Əliyev: "Kəlbəcər şəhəri indi dönyanın ən gözəl mənzərəli şəhərlərindən birinə çevrilir"



laşdırılmasıdır. Azad edilən şəhər və kəndlərimizin yenidən qurulması, öz yurd-yuvalarından didərgindüşən soydaşlarımızın evlərinə qaytarılması əsas məsələlərdəndir.

Azərbaycan Prezidenti İlham

Əliyevin müdrik, uzaqqorən siyasetinin nəticəsidir ki, işğaldan azad olunan əraziləre etdiyi səfərlər zamanı həmin yerlərdən verdiyi mesajlar, açılışı olan obyektlər, yaradılan infrastruktur layihələri deməyə əsas verir ki, böyük quruculuq işləri nəticəsində bu ərazilərdə artıq yeni həyat başlanıb. Artıq doğma Vətənə, doğma şəhərlərə əzəli sakinlər qayıdlılar. Azərbaycan tarixi ədaləti bərpa etdi, Kəlbəcər şəhərində də 1-ci yaşayış kompleksini ərazisində ferdi və çoxmərtəbəli evlərə köçən sakinlərin rahatlığı təmin edilib. Kəlbəcər şəhəri indi dönyanın en gözəl mənzərəli şəhərlərindən birine çevrilir. Birinci mərhələdə "Böyük Qayıdış" Proq-

ramı çerçivəsində Kəlbəcər şəhərində dörd yaşayış kompleksinin inşası nezərdə tutulur və bu binalarda 10 mindən çox insan yaşayacaq. İşıq, su, təbii qaz çəkilib, yollar salınıb, minalardan təmizləmə işi aparılıb.

## REGIONDA YARADILAN ƏN BÖYÜK YAŞIL ENERJİ MƏNBƏYİ

Böyük Qəlebənin nəticəsində yaradılmış yeni reallıq Qarabağın bərpası və inkişafını nezərdə tutan "Böyük Qayıdış" stratejiyassının aktuallığını təmin edir. Söyügedən strategiya yeni infrastrukturun yaradılması ilə yanaşı, işğaldan azad olunmuş ərazilərin ümumən regionun yeni inkişaf modelinə çevirməkdən ibarətdir. Əlbette ki, bu gün işğaldan azad edilmiş ərazilər-

də aparılan bərpa-quruculuq işləri planlı şəkildə həyata keçirilir. Yeni yollar çəkilir, dayanıqlı və davamlı iqtisadi fəallığın təmin edilməsinə yönəldilən infrastruktur layihələri reallaşır, tarixi-mədəniyyət və dini abidələrimiz təmir və bərpa olunur. Su, qaz, elektrik təsərrüfatlarının bərpası ilə bağlı işlər uğurla davam etdirilir. Bu gün işğaldan azad olunan digər ərazilərimiz kimi, Tərtər çayı üzərində yerləşən "Azərenerji" ASC-nin 22,5 MVT gücündə olan "Yuxarı Vəng" Su Elektrik Stansiyasının tikilməsi Vətən müharibəsində Qəlebəmizdən sonra regionda yaradılan ən böyük yaşıllı enerji mənbəyidir. Belə ki, təkcə bu SES-də istehsal edilən yaşıllı enerji növbəti 5 il ərzində Kəlbəcər rayonunun elektrik enerjisi tələbatını tam ödəyə bilər. Ümumi gücü 40 meqavat olan "Kəlbəcər" SES silsiləsi azad edilən ərazilərdə 42 meqavatlıq "Zəngilan" SES silsiləsindən sonra tikilen ikinci böyük silsilədir.

"Yuxarı Vəng" SES-ə su iki mənbədən - "Nadixanlı" SES-in çıxışı və Tutqu çayı üzərində inşa edilən baş suqəbuləcidi qurğudan daxil olur. Müasir avadanlıqla təchiz edilən stansiyada 110 kilovoltluq Açıq Paylayıcı Qurğu tikilib və 24 damarlı optik kabel xətti çəkilib. Bununla da stansiya mərkəzləşmiş SCADA sistemine integrasiya olunmaqla yanaşı, ən müasir rəqəmsal idarəetmə sistemləri ilə təchiz olunub və burada lazımi kibertəhlükəsizlik tədbirləri görülüb.

Layihə çerçivəsində həyata keçirilən tikinti-quraşdırma işlərində ətraf mühit amilləri nəzəre alınır. Belə ki, çay baliqlarının derivasiya borusuna daxil olmasının qarşısının alınması və onların çay ekosisteminde saxlanılması üçün xüsusi hidrotexniki qurğular layihələndirilərək tikilib. "Yuxarı Vəng" SES-də il ərzində 66 milyon kilovat-saatda kibertəhlükəsizlik tədbirlərinin istehsal olunması nəzərdə tutulur. Bu da 15 milyon kubmetr təbii qaza qənaət edilməsi, 27 min tondan çox karbon emisyonlarının qarşısının alınması deməkdir. Bu layihə BMT-nin iqlim dəyişikliyi ilə mübarizə və yaşıllı enerji keçidin sürətləndirilməsi baxımından əhəmiyyətlidir. "Yuxarı

Vəng" SES "Yaşıl dünya naminə həmərəlik ili" çərçivəsində həyata keçirilən əhəmiyyətli təşəbbüslerdən biri olmaqla, Azərbaycanın enerji sektorу ilə bağlı beynəlxalq səviyyədə qəbul edilən ekoloji standartlara uyğun icra edilib və ölkəmizin yaşıllı enerji inkişafına sadıqlılığını göstərən bir nümunədir.

Bildiyimiz kimi, Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən Kəlbəcər şəhərində 3-cü və 4-cü yaşayış komplekslərinin təmeli qoyulub. 3-cü yaşayış kompleksinin ümumi ərazisi 7,6 hektar olacaq. Burada 4 və 5 mərtəbəli 29 bina tikiləcək. Kompleksdə 476 mənzilin inşası planlaşdırılı ki, onlardan da 8-i birotaqlı, 176-sı ikiotaqlı, 169-u üçotaqlı, 123-ü isə dördotaqlı olacaq. Buraya köçürülecek ailələrin rahatlığı və məişət məsələlərinin həlli üçün kompleksdə bütün zəruri infrastruktur qurulacaq. Belə ki, burada məişət və ticarət obyektləri, futbol meydançası, istirahət guşələri, səhəbgahalar, uşaq oyun meydançaları, velosiped yolları, yerüstü avtomobil dayanacağı yaradılacaq. Binalar daimi su, elektrik təchizatı və yüksəksürlü internetlə təmin ediləcək. Ərazidə geniş abadlıq və yaşıllı işlər görülecek.

Kəlbəcər şəhərində 4-cü yaşayış kompleksinin ərazisi 10 hektara yaxın olacaq. Buraya ümumilikdə 807 ailənin köçürülməsi nəzərdə tutulur. Yaşayış kompleksində 128 birotaqlı, 304 ikiotaqlı, 293 üçotaqlı, 82 dördotaqlı olmaqla 807 mənzil inşa edilecək. Burada 4 mərtə-

bəli 26 binanın inşası planlaşdırılır. Binaların 1-ci mərtəbəsində məişət və ticarət obyektləri yaradılacaq. Yaşayış kompleksində sakinlərin rahatlığı və asude vaxtlarının səməralı teşkili üçün idman meydançaları, velosiped yolları salınacaq, istirahət guşələri, səhəbgahalar, uşaq üçün oyun guşələri inşa olunacaq. Binaların hamısı daimi su, elektrik enerjisi və yüksəksürlü internetlə təchiz ediləcək. Ərazidə, həmçinin geniş miqyasda yaşıllı zonalarının salınması nəzərdə tutulur.

Bu Dövlət Programının hazırlanmasında mütəəqqi beynəlxalq təcrübə, bu sahədə strateji inkişaf tendensiyaları, işğaldan azad edilmiş ərazilərin sosial-iqtisadi potensialı və dünya iqtisadiyyatının müasir çağırışları nəzəre alınır. Bu sənəd əhalinin doğma torpaqlarına geri qayıdışını məsələlərini, məskunlaşacaq əhalinin sosial müdafiəsini gücləndirmək, məşğulluq imkanlarını artırmaqla yanaşı, dəyaniqli sosial-iqtisadi inkişafı təmin etməklə hədəflənən məqsədlərin sürətli və keyfiyyətli icrasına öz töhfəsini verməkdədir.

Nəzakət ƏLƏDDİNQIZI

**Yeni Azərbaycan Partiyası (YAP) Sədrinin müavini - Mərkəzi Aparatının rəhbəri Tahir Budagovun başçılıq etdiyi, YAP idarə Heyətinin üzvü, Milli Məclisin deputatı Kamal Cəfərov, partyanın Mərkəzi Aparatının Beynəlxalq əlaqələr və humanitar məsələlər şöbəsinin müdürü Hülya Məmmədli və İnformasiya texnologiyaları və ictimaiyyətlə əlaqələr şöbəsinin müdürü Nurlan Qələndərovdan ibarət nümayəndə heyəti Kuba Respublikasına səfər edib.**

Kuba Kommunist Partiyasının (KKP) dəvəti əsasında baş tutan səfər çərçivəsində Kuba Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin Birinci katibi, Kuba Respublikasının Prezidenti Miqel Mario Dias-Kanel Bermudes nümayəndə heyətini qəbul edib.

Qəbul zamanı Azərbaycan ilə Kuba arasında münasibətlərin tarixi köklərə əsaslandığı qeyd olunaraq xalqımızın Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin və Kubanın Ali Baş Komandanı Fidel Kastronun bu istiq-

# **Yeni Azərbaycan Partiyasının nümayəndə heyəti Kuba Respublikasına səfər edib**



qeyd edilib. İstər Azərbaycan, istərsə də Kubanın müasir beynəlxalq münasibətlər sisteminin fəal subjekti kimi milli maraqlara əsaslanan müstəqil siyaset yürütməsinin əhəmiyyəti nəzərə çatdırılıb. Vurğulanıb ki, mürəkkəb qlobal problemlərlə müşayiət olunan və yeni geopolisiyasi reallıqların meydana çıxdığı müasir dövrə iki dost ölkənin principial mövqə sərgiləməklə beynəlxalq müstəvilde, o cümlədən BMT, Qoşulmama Hərəkatı kimi təşkilatlar səviyyəsində səmərəli işbirliyini davam etdirməsi dövlət mənafelərinin qorunması baxımından böyük əhəmiyyət daşıyır.

**Ardı Səh. 4**



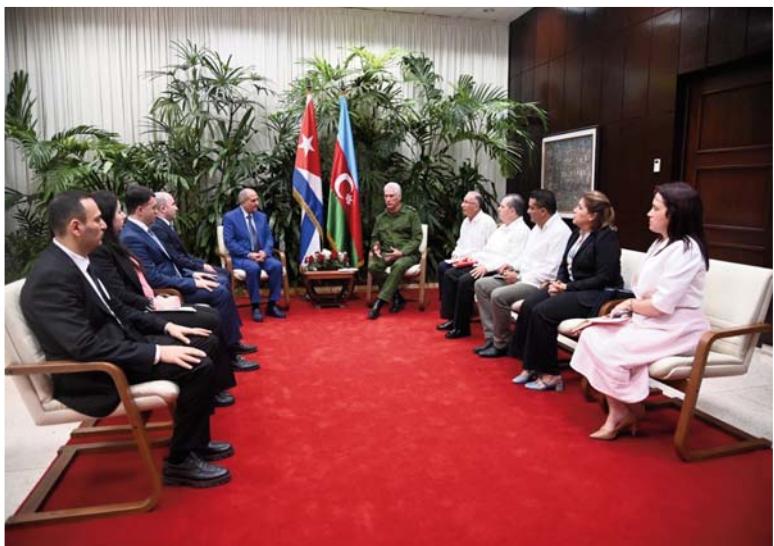
mətdə müstəsna xidmətləri vurğulanıb. Bu gün ölkələrarası münasibətlərin səmimi dostluq və bərabər-hüquqlu tərəfdəşliq prinsiplərinə əsaslanmaqla uğurla inkişaf etdiyi bildirilib. Fəal siyasi dialoq şəraitində iqtisadi, ticari, mədəni, tibb, təhsil, turizm, aqrar və digər sahələrdə genişmiqyaslı əməkdaşlıq üçün mühüm potensialın mövcud olduğu

Əvvəli Səh. 3

Kubaya qarşı iqtisadi, ticarət və maliyyə embaqrəsənə son qoyulmasının zəruriliyinə dair BMT Baş Assambleyasında müzakirəyə çıxarılan qətnamə layihələrinin lehini Azərbaycanın her zaman səs verdiyi, həmçinin Kubanın ölkəminin regionda sülh, sabitlik və təhlükəsizlik məsələlərinə dair haqlı və ədalətli mövqeyini bölüşdürü xatirladılaraq iki ölkənin beynəlxalq hüquq normalarına əsaslanmaqla birbirinin ərazi bütövlüyü və suverenliyinə birmənəli dəstək verdikləri xüsusi vurğulanıb.

Azərbaycan-Kuba münasibətlərinin gelecek inkişafında hakim partiyalar - Yeni Azərbaycan Partiyası ilə Kuba Kommunist Partiyası

# Yeni Azərbaycan Partiyasının nümayəndə heyəti Kuba Respublikasına səfər edib



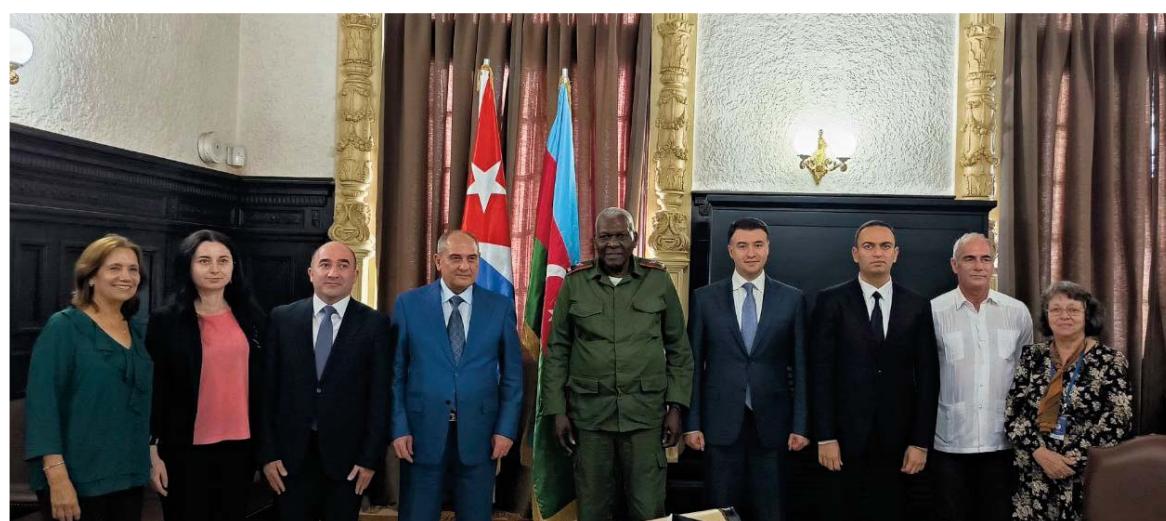
rədə müzakirələr aparılıb. KKP Mərkəzi Komitesi Katibliyinin üzvü Xose Ramon Monteaqudo Ruiz və Kuba Respublikasının xarici işlər nazirinin birinci müavini Herardo Penyalver Portal ilə görüşlər zamanı isə YAP nümayəndə heyətinin dost ölkəyə səfərinin önəmi vurğulanaraq qarşılıqlı fikir mübadiləsinin əlaqələrin mövcud vəziyyəti və perspektiv imkanların müzakirəsi baxımından son derecə əhəmiyyətli olduğu qeyd edilib.

Səfər çərçivəsində Yeni Azərbaycan Partiyası ilə Kuba Kommunist Partiyası arasında Əməkdaşlıq Sazişi də imzalanıb. Sazişi YAP Sədrinin müavini - Mərkəzi Aparatın rəhbəri Tahir Budaqov və KKP



nın rolu diqqətə çatdırılıb, təmaslar və qarşılıqlı səfərlərin faydalı təcrübə mübadiləsinin aparılması, eləcə də məhsuldar işbirliyinin gücləndirilməsi nöqtəyi-nəzərindən önəmi qeyd olunub.

Nümayəndə heyətinin Xalq Həkimiyəti Milli Assambleyasının və Dövlət Şurasının sədri Xuan Esteban Lazo Hernandes ilə də görüşü keçirilib. Görüşdə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Yeni Azərbaycan Partiyasının Sədri İlham Əliyev ilə Kuba Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsinin Birinci katibi, Kuba Respublikasının Prezidenti Miquel Mario Dias-Kanel Bermudesin iki ölkə arasında əlaqələrin inkişafına böyük önem verdikləri bildirilib. Siyasi partiyalar və parlamentlər arasında əlaqələrin Azərbaycan-Kuba münasibətlərinin inkişafı xüsusunda əhəmiyyəti



qeyd olunub.

Görüş zamanı istər Azərbaycan, isterse de Kubanın milli məraqlar və beynəlxalq hüquq normalarını əsas götürərək dövlətlərarası münasibətlərin konstruktiv müstəvidə inkişafının tərəfdarı olduğu bildirilib. Yeni geosiyasi reallıqlar fo-

nunda müstəqil siyaset yürüdən dövlətlərə qarşı ikili standartlara əsaslanan siyasetin beynəlxalq təhlükəsizlik və əməkdaşlığı tehdid yaratdığı vurğulanaraq bu hallara qarşı qətiyyətli mübarizənin önemi qeyd olunub, həmçinin qarşılıqlı maraq doğuran digər məsələlər ba-

Mərkəzi Komitəsi Katibliyinin üzvü Xose Ramon Monteaqudo Ruiz imzalayıblar.

Partiyalar arasında çoxşaxəli işbirliyinin əsas istiqamətlərini və mühüm prioritetləri müəyyənləşdirən Əməkdaşlıq Sazişinin imzalan-

masının dövlətlər arasındakı əlaqələrin mühüm tərkib hissəsi kimi partiyalararası münasibətlərdə yenidən merhələnin əsasını qoyacaq və çoxşaxəli əməkdaşlığa xidmət edən siyasi-hüquqi əsasları möhkəmləndirəcəyi vurğulanıb. İki dost ölkənin maraqlarının və hakim par-

tiyaların ortaq hədəflərinin əks olunduğu Sazişdən irəli gələn vəzifələrin icra olunması neticəsində ortaq hədəflərin gerçəkləşdiriləcəyinə əminlik ifadə olunub.

Nümayəndə heyəti Fidel Castro Mərkəzini də ziyarət edib.

# Növbəti gediş - DE-FAKTO

"Hraparak": Paşinyan 2026-cı il seçkilərində dəstək müqabilində dövlət qulluqçularının maaşlarını artırmağı planlaşdırır

**H**raparak" mənbələrə istinadən xəbər verir ki, baş nazir Nikol Paşinyan müvafiq qurumlara 2026-ci ildən başlayaraq dövlət qulluqçularının maaşlarının artırılmasının mümkünüyünü qiymətləndirməyi tapşırıb. Qəzeti yazdığını görə, bu, seçkilərə qədər 8 minə yaxın dövlət sekторu əməkdaşını öz tərəfəna çəkmək üçün edilə bilər. Maaşların artırılması məsələsi dövlət qulluqçularının özləri tərəfindən Paşinyanın görüşdə qaldırılıb və orada onların aparatının səmərəliliyi müzakirə olunub.

"Hraparak" daha əvvəl bildirmişdi ki, hakimiyət onlara seçkilərdə dəstək müqabilində regional "hakimiyət"lərin problemlərini həll etməyi tapşırıb. Ermənistanda növbəti parlament seçkiləri 2026-ci il iyunun 7-də keçirilecək. Noyabrda Paşinyan hakim partyanın siyahısı ilə qarşıdan gələn parlament seçkilərində iştirak etmək niyyətini təsdiqləyib. İndiki Ermənistanda səs uğrunda mübarizə ölüm-dirim mübarizəsidir və bunu "demokratiya" adlandırırlar.

## Məğlublar araştırma aparır

Müxalifət qüvvələri artıq bir neçə gündür ki, Vaqarşapat Ağsaqqallar Şurası seçkilərində niyə uduzduqlarını anlamağa çalışırlar. Hakim partyanın əleyhdarları çılgıncasına cavab axtarırlar: bu, nə idid? Təsadüf? Bədbəxtlik? 2026-ci il parlament seçkilərində də ey ni şəkildə uduzsalar nece olacaq? Yəni, bəlkə bazarlıq edib özlərini hakimiyətə bəha qiymətə satsınlar? Bu yaxınlarda Vaqarşapatda baş verənlər haqqında yazımsıdıq, lakin müxalifət mətbuatı bunu yenidən gündəmə gətirməye çalışdıqından, mövzuya yenidən toxunulub.

Başlayaqla ondan ki, "seçkilərin saxalaşdırılması" ilə bağlı bütün eyhamlar sərt reallıq tərəfindən alt-üst edilib: müxalifət əvvəldən uduzmuş vəziyyətdə olduğu üçün hakimiyətə heç nəyi saxalaşdırılmışa belə ehtiyac yox idi. Bircənisi, müxalifətin parçalanması, aydın siyasi iradə və programın olmaması Mülki Müqavilənin elinə keçdi. Seçkide qalib gələnlər, konkret heç nə təklif etmədən hökuməti şiddetlə təngid edən



birinə az adam səs verəcək. Və hökumətin öyünməsi üçün bir şey var - onlar istedikləri qədər tez olmasa da, məsələn, Vaqarşapatda həyat səviyyəsi durmadan yaxşılaşır. Sosial infrastruktur yenilənir, insanların həyatı yaxşılaşır, Problemlər və digərləri həll olunur. Struktur və konseptual dəyişikliklər sayəsində iqtisadiyyat böyüyür, bizneslər sıxışdırılır və xidmət sektorunda sabit artım müşahidə olunur. Və bütün bunlar aydın görünür.

Bəli, kimsə etiraz edə bilər: Bəs hakim partyanın uduzduğu Gümrü? Üstəlik, bu, 2018-ci ilin yanında Paşinyanın məxməri inqilabının başlığı həmin Gümrüdür. Amma hakimiyət seçkilərin nəticələrini saxtalaşdırıb bilmez və etmek istəmir. Bu, Paşinyanın dövründə mümkün oldu - bütün ziddiyətlərinə baxmayaq, o, hələ də qerbyönü siyasetçidir və o, seçkilər də daxil olmaqla, əmr-nəzarət üsullarını sevmir.

Səkkiz-doqquz il əvvəl Ermənistanda heç kim təsəvvür edə bilmədi ki, Sarkisyan və Respublika Partiyası ilə əlaqəsi olmayan biri ölkənin ikinci böyük şəhərində qalib gələ bilər. O vaxt heç kim seçicilərə fikir vermirdi - İrvanda kim təsdiqləndi, o da qalib gəldi. Amma indiki Ermənistanda səs uğrunda mübarizə ölüm-dirim mübarizəsidir. Lakin Gümrüde qalib gələn müxalifət Vaqarşapatda rahatlaşdı, hakim qüvvələr isə əksinə, məğlubiyyətlərden dərs aldılar. Nəticələr artıq məlumdur.

Bu gün demək olar ki, bütün siyasi qüvvələr əsas döyüşə - 2026-ci il parlament seçkilərinə hazırlaşır. Bəli, qarşı tərəfdəkilər hakimiyətə meydən oxuya biləcəklərinə inanaraq cəsarətli sima geyinirlər. Ancaq yene də müxalifətin parçalanması səbəbindən yekun nəticə

müxalifət üçün ürəkaçan olmayıcaq. Onlar səylərini birləşdirə bilmir, Paşinyanın rəqiblərinə rəhbərlik etmək üçün öz düşərgəsində əsas fiqur irəli süre bilmirlər. Məlum olduğu kimi, hər kəs və hər kəs bu rola iddia edir.

Əsas pərdəərəxası mübarizə təbii ki, Kötəryan, Sarkisyan və Karapetyan arasında gedir. Və onların heç biri təslim olmaq niyyətində deyil - hər biri yorğanı öz üzərinə çəkir. Və bütün bu qüvvələrin yaydan əvvəl möhkəmlənəcəyi nə dair heç bir işarə yoxdur. Bu o deməkdir ki, onlar hamısı qu quşu, xərçəngkimi, balıq kimi seçkiyə gedəcək, səsleri səpələyəcək. Mülki Müqavilə tərəfi bunu mükəmməl başa düşür, ona görə də onlar xüsusilə narahat deyillər. Üstəlik, hakimiyət bəzi müxalif qüvvələrlə açıq və istehzali şəkildə bazarlıq edir - şanslarında real yanaşanlar növbəti Milli Məclisde mandat müqabilində az da olsa, öz seçki resurslarını teklif edərək səvdəleşməyə razılaşırlar.

Sonda qarşandan gələn seçkilərde seçicilərin seçimlərini mütləq müəyyən edəcək dəha bir argument də var. Kim nə deyirə desin, Ermənistanda Paşinyanın dövründə həqiqi suverenlik əldə edib. Müxalifət isə o qədər də xoş olmayan keçmişlə və Ermənistanda üzərində nəzarəti bərpa etmək arzusunda olan Rusiya və digər ölkələrlə möhkəm bağlıdır. Paşinyanın bu yaxınlarda bəyan etdiyi kimi, 2018-ci ildə Ermənistanda təsir agentləri hazırkı müxalifət qüvvələri olan ölkənin cibində olub. Bu, bəlkə də şəxsən Paşinyanın lehine əsas argument və 2026-ci ilin iyununda uduzacaqları şübhəsiz döyüşə hazırlaşan rus kuklalarının tabutuna son mismdardır.

V.VƏLİYEV



**Süni qida, "cicibebe", banan, vəssalam!**

**MƏTANƏT**

**E**la ki, körpə dünyaya gəldi və müasir analar onlara süd verməkdən imtinaya başladılar, birinci növbədə həkimə müraciət edirlər ki, bəs nə edim, südüm yoxdur. Əslində isə ananın südünün olmaması mümkün deyil, var, lakin körpəsinə vermək istəmir. Çünkü onun beyninə doldurulub ki, uşaqa süd vermək qadının formasını pozur. Bu, təbii ki, yanlış düşüncə tərzindən başqa bir şey deyil.

Bezi uşaq həkimləri anaları möhkəmcə danlasalar da, əksəriyyəti süni qidalardan yazib vəzifəsini bitmiş hesab edir. Analar da başlıyır rahatlıqla bu süni qidaları su ilə qarışdırır uşağın mədəsinə doldurmağa. Daha sonra isə axı uşağı əlavə qidalalar lazımdır. Ana yene həkimə müraciət edir, bu dəfə isə illərin dəyişməz sevdası ilə "cicibebe" və banan tövsiyə olunur. Ana da sevincə evə qayıdır və marketlərdə həmin məhsulları alıb, yəni doldurur uşağın mədəsinə. Nəticədə uşaq gündən-günə şisir, ana da fərehlənir ki, gör, uşaga nece baxıramsa, gündən-günə gürməlahşir.

Bu dəfə ana nə edir? Bu qidaları rəfiqələrinə də məsləhət görür. Beləliklə, cəmiyyətimizdə əksər ana öz südündən imtina edir, keçir süni qidalara. Ardınca da "cicibebe" və banana...

Banan meyvədir, əslində onun uşaq üçün elə bir ziyanı ola bilmez. Lakin biz nə üçün xaricdən getirilən meyvələri öz meyvelərimizdən üstün tuturq? Axi əslində kəndlərimizdə yetişdirilən almaların tərkibi bananın tərkibindən qat-qat zəngindir. Belə isə həkimlərimiz körpələrə na üçün almanın deyil, bananı məsləhət bilirlər? Valideyn də 50 qəpiyə, 1 manata almalı olduğu alma evəzine, 2-4 manat arası bananı alır.

Bəs "cicibebe" peçənyesi? Bu da ölkəmizdə istehsal olunmur. Bu qidanın uşağı əhəmiyyəti nedən ibarətdir? O, sadəcə uşağın acliq hissini təmin edir. Bir də günü-gündən onda çəki artımı yaradır. Başqa heç nə. Əvvəller uşaq lara un horrası bişirib verirdilər. Keyfiyyətli unla, təmiz kərə yağı ilə. Düşünürəm ki, həmin horra "cicibebe"dən min dəfə keyfiyyətli olar.

Biz nə üçün öz məhsullarımıza, dədə-baba qaydalarına uymur, daha çox müasirliye can atırıq? Bu müasirlik isə çox vaxt bizim xeyrimizə olmur. Bəlkə də müasir görünmək xəstəliyinə tutulduğumuz üçün bu kimi hallardan əl çəke bilmirik.

"Cicibebe" və bananı uşaqlara qida kimi tövsiyə edən həkimlərə üz tutaraq demək istəyirəm ki, cəmiyyətimizin gələcəyini düşünün bir az, nə olar. Bircənisi, anaları qəti şəkildə uşaqlarını öz südləri ilə qidalandırmağa çağırın. Bəzi hallarda bu mümkün olmayanda isə onlara doğru yol göstərin. Körpələrə elə qidalar tövsiyə edin ki, həm bündəmizə uyğun olsun, həm də öz elimizin, obamızın, təbiətizmən yetirib-bitirdiyi olsun.

Unutmayaq ki, hansı coğrafiyada yaşayırıqsa, o yerde bitən, ərsəyə gələn meyvə-tərəvəz bizdən minlərlə kilometr uzaqlarda mexsus olanlardan qat-qat keyfiyyətidir və bizim orqanımızmiz üçün daha əhəmiyyətlidir. Həkimlərin "cicibebe" və banan sevdasına son qoymalarının vaxtı çoxdan keçib. Lakin hələ də gec deyil...



## Paşinyanın maskası yırtılır - Bakıda saxlanılan hərbi caniləri geri istəyir...

Mətləb Salahov: "Sülhdən danışib hərbi caniləri geri istəmək siyasi əxlaqsızlıqdır"

ma onu deməye tam əsas verir ki, erməni baş nazir "sülhsevər" donu başından atıb tamam başqa istiqamətə yönəlib. Bu adam İrvanda səfərdə olan ABŞ dövlət katibinin siyasi məsələlər üzrə müavini Alison Hakerlə görüşündə Bakıda məhkəməsi davam edən hərbi cinayətkarların azadığa buraxılması məsələsini qaldırıb. Azərbaycanda 23 Ermənistən vətəndaşının saxlanıldığı iddia

edən N. Paşinyan onları "hərbi əsir" adlandırib. Əli günahsız insanların qanına batmış bu hərbi caniləri geri istəmək gerçək sülhü arxa plana salmaq deməkdir. Bu, açıq-aşkar əsl hiyləgər erməni xisletinin tablosudur. Sülhdən danışib hərbi caniləri geri istəmək və özünü seçkiərfəsi radikal erməni düşərgəsində "qəhrəman" elan etmək siyasi əxlaqsızlıqdır".

Bu barədə SIA-ya şərhində

jurnalist-ekspert Mətləb Salahov bildirib. Onun fikrincə, sülh prosesinin sürətləndiyi bir vaxtda erməni baş nazirin daxildəki erməni auditoriyasını elə almaq üçün hərbi cani "kartını" işə salması onun ciddi siyasi fiqur və etibarlı dövlət adamı olmadığını da sübuta yetirir. Çünkü yenidən hakimiyəti qazanmaq üçün tarixi prosesi risq altına salmaq ancaq qeyri-ciddi siyasi fiqurların işidir. Diq-

qət edin: erməni baş nazir indi də Donald Trampı şəntaj etməklə onu fakt qarşısında qoymağa çalışır. Vaşinqtondakı nevazişdən xumarlanan və özünü nəse vacib fiqur kimi "hiss edən" Nikol Vavayevi belə görünür ki, açıq siyasi oyunbaşlığı qurşanıb. Ənənəvi və arzuolunmaz erməni genetikası iş başındadır..."

Ayşən Vəli

Həqiqətən de ele toplumlar var ki, onların yaşam tərzi, fəaliyyətləri digər xalqlar üçün təhlükə mənbəyidir. Təkcə ona görə yox ki, onlar işgalçılardır, terroru dövlət siyasetinə çevirirlər, həm də girdikləri ərazilərdən çıxmaq istəmirlər. Bele təhlükə mənbəyi hesab edilen milletlər içərisində erməni, rus, alman, fransız və digər milletlər daha təhlükəli və qəddar fəaliyyətləri ilə seçilirlər. Onların her birinin fəaliyyət əsərləri haqqında geniş şərh vermək, sübutlar göstərmək fikrində deyilər, zətən hər kəs bu barədə geniş və ehatəli məlumatlara malikdirlər. Təkcə erməni toplumu iki yüz il ərzində azərbaycanlılara qarşı amansız vəhşiliklər, soyqırımı aktları həyata keçirdi və nəticədə iki milyondan çox insanın həyatını itirdi, minlərlə yaşayış məskəni darmadağın edildi, yüz minlərlə insan doğma yurd-yuvası olan Qərbi Azərbaycandan zor gücüne dildərgin salındı. Dündür, 2020-ci ilin sentyabrın 27-də başlayan Vətən müharibəsi ilə erməni separatizmi məhv edildi, Azərbaycan öz ərazi bütövlüyünü və suverenliyini bərpa etdi. Lakin hələ də 4 kəndimiz erməni işğalı altındadır. Hələ de 300 minə yaxın soydaşımız tarixi yurd yerləri olan Qərbi Azərbaycana qayıda bilmirlər. Daha bir fakt isə Ermənistanda revanştıların olmasına. Bu isə onu deməyə əsas verir ki, hər an sərhəddə erməni təxribatları baş verə bilər.

Bütün bu ve digər səhi qeyd edilən faktlar təsdiq edir ki, erməni milletçiliyi, şovinizmi dönya xalqları arasında en təhlükəlidir. Digər təhlükəli milletlərdən biri də Rusiya milletçiliyi hesab olunur. Artıq hər kəsə məlum olan fakt ondan ibarətdir ki, "rus millətçiliyi" içtimai mövcudluğunu adlayaraq dövlət siyasetinə keçib. İmperiya xisletindən çıxış edən Rusiya dövlət aparati inkişaf edən dövlətlərə, daha firavan həyat yaşayan xalqlara nifrat hissi ilə yanaşır. Çalışır ki, inkişaf edən dövlətlərə zərər versin, tərəqqisinə, qazandığı nailiyətlərə mane olsun.

## Rus şovinizmi qonşu xalqlar üçün təhdid yaradır

Rus şovinizmi bu günün fəaliyyəti deyil, tarixi qədimdir. Yeni bir neçə əsrdir ki, Rusiya yaramaz "missiyasını" davam etdirir. Regionun bütün xalqları, xüsusilə də Azərbaycan xalqı rus herbi-siyasi dəstələri tərefindən amansız qırğınırlar meruz qalıb. 1801-ci ildə Rus çarı I Aleksandrın əmri ilə hərəkət edən işgalçı ordu birləşmələri Gence, Qazax, İrəvan, Borçalı və Pəmbək ərazilərini işgal etməklə Azərbaycanın qəsb edilməsi siyasetinə başlamış və sonrakı 1804-1805-ci illərdə bütün Azərbaycan ərazilərini işgal etmişdir. Yeni, müasir dövünün qurulması ilə düşünmək olardı ki, rus şovinizmi səngiyəcək, insan cəlladlarının xalqlara və dövlətlə-



rə qarşı düşmən münasibeti aradan qalxaq. Ancaq xisletin və niyyətin yaramazlıq üzərində qurulması səbəbindən rus şovinistlərinə öz iyrənc əməllərindən el çəkmələrinə imkan vermir. Əksinə fərqli metodlara öz fəaliyyətlərini davam etdirirlər. Rus şovinistləri dəfələrlə Azərbaycana qarşı kibər hüməcumlar təşkil edib, hibrid təzyiqlər göstərməye çalışıblar. Xüsusilə də, bu cür çirkin fəaliyyət növü Azərbaycanın öz ərazi bütövlüyünü bərpa etməsindən sonra daha qabarlı şəkildə özün göstərib. Azərbaycanın erməni terrorcu hərbi birləşmələrini məhv edib, regionda yeni reallıqlar yaratması ilə barışa bilməyən rus şovinist qafaları müxtəlif təxribatları ilə ölkəmizin səbrini sınaya çəkməyə çalışıblar. Milli Məclisin deputatının Rusiya sərhəddində saxlanılması, Dekabrin 25-də AZAL-a məxsus Bakı-Qrozni aviaresysini həyata keçirən sənəsinin təyyarəsinin "Pansir S-1" HHM sistemi ilə vurulması, Rusiyada yaşayan azərbaycanlıların təzyiq və təhdidlərlə üzleşmələri, öldürülənləri, müəyyən hallarda heç bir səbəb olmadan həbs edilmələri Kremlin "rus şovinizmi"ni dövlət siyasetinə əlavə etdi.

## Ifşa olunan agentlərin sırasına yeniləri əlavə olunur

Azərbaycanda milli birliyin möhkəm əsəslər üzərində qurulması rus şovinizmini daha da özündən çıxarıb. Onlar Azərbaycanda məglub olunmaları ilə barışmaq istəmə-

yərək agentlərini ölkəmizin ərazisində müxtəlif təxribatlar törətməyə məcbur edirlər. Lakin yənə de ifşa olunaraq cəmiyyətlərin gözü önünde rüsvay olurlar. Bu günlər növbəti təxribatlar planlaşdırıran rus agentlərinin həbs olunmalarını buna misal olaraq göstərmək olar. Daha bir misal isə, Azərbaycan Polisinin "Sputnik Azərbaycan" agentliyinin ofisi (Rusiyadan "Rossiya Seçeqnöva" Beynəlxalq İnformasiya Agentliyinin Bakıdakı filialı) keçirdiyi əməliyyat zamanı Rusiyadan Federal Təhlükəsizlik Xidmətinin (FTX) iki əməkdaşının saxlanılmasıdır. Rusiya agentura şəbəkəsinin üzvü, Prezident Administrasiyasının

keçmiş rəhbəri Ramiz Mehdiyevin və dəstəsinin ifşası da Rusiya şovinist dairələrinin belini qıran məsələlərdəndir. Mətbuatın yazdığına görə, Ramiz Mehdiyev Rusiya Təhlükəsizlik Şurasının katibi Nikolay Patușevə məktub yazaraq ondan Azərbaycanda planlaşdırıldığı dövlət çəvrilişinə dəstək verməsini xahiş edib.

Diqqəti cəlb edən məqam ondan ibarətdir ki, rus agentləri ifşa olunmalarına baxmayaq onları yeniləri əvəz edir. Bu isə təsdiq edir ki, Azərbaycanda rus agentlərinin sayı narahatedici saydadır. Bəzən agentlər açıq şəkildə Rusiyaya nümlü fealiyyətlərini nümayiş etdirməkdən çəkinmirlər. Fasizm üzərində Qələbə Gününe həsr olunmuş tədbirdə SSRİ bayrağı altında, sinəsində rus imperiyasının rəmzi olan "Georgi Lenti" ilə çıxış edən İmşli rayon Ağsaqqallar Şurasının keçmiş sədri Saleh Səmədovun əməli bu kategoriyadan hesab edilir. Ağsaqqal yanında bu məxluq açıq şəkildə Rusiyaya bağlı şəxs olduğunu nümayiş etdirməyə çalışırdı. Təbii ki, onun bu fəaliyyəti ölkə qanunvericiliyinə ziddi və cinayet məsuliyyəti yaradır. Haqlı olaraq İmşli rayon Məhkəməsi Saleh Səmədov barəsində dörd aylıq həbs qətimkan tədbiri seçib. Baş verən anomal hadisə ilə Azərbaycan Ağsaqqallar Şurasının idarə Heyətinin yaydığı məlumat bildirilir ki, Saleh Səmədov şuranın adına ləkə getirən hərəkətlərə yol verib, Azərbaycan Ağsaqqallar Şurasının nizamnamə tələblərini kobud şəkildə pozub. O, həmçinin Azərbaycan Ağsaqqallar Şurasının üzvlüyündən çıxarılib.

**İLHAM ƏLİYEV**

siblik, yəni xaos və ziddiyyət hökm sürür. Çarlz Darvinin tekamül nəzəriyəsini heç kim inkar edə bil-məz. İndiki zamanda əzəə sistem-min yox, sinir sisteminin inkişafı gedir. Bu proses labüb və qaçıl-mazdır. Bu isə orqanizmdə neyrofizioloji gerginliyin, nevrozlarının ya-ranması ilə nəticələnir. Sinir xəstəliklərindən əziyət çəkən uşaqların və yeniyetmələrin sayının çoxalması buna sübutdur.

Notice göz qabağındadır. Uşaqlar və yeniyetmələr arasında qəddarlıq, laqeydlik, aqressivlik normaya çevrilir. Yeniyetmələr tərəfindən tərətilen ağır cinayətlərin sayı getdikcə artır. Bu amilləri hiperinfomasiya böhranı kimi dəyərləndirmək daha düzgün olar. Mən inanıram ki, gələcəkdə rasional aqıl ilə ruhani dəyərlərin sintezi nəticəsində insan öz möhtəşəmliyinə qovuşacaq".

**Günel Fərzəliyeva**

## "Həyət oyunlarının yoxluğu uşaqların inkişafını zəiflədir"



"Küçə mədəniyyətinin zəifləməsi, uşaqların və yeniyetmələrin artıq həyətlərdə oynamaması ilk baxışda sadə bir problem kimi görünsə də, çox ciddi və dərin sosial, neyrobioloji polifaktor köklərə malikdir". Bu sözleri Sı-Aya açıqlamasında içtimai xadim, şəhid ailələrinə dəstək tədbirlərinin təşkilatçısı, xeyriyyəçi, sosioloq Arzu Əliyeva deyib. Onun sözlərinə görə, bu amillər görünməz bağlarla bir-biri ilə bağlanıb və bir-birini induksiya edirlər: "Uşaqlarda və yeniyetmələrdə küçə mədəniyyəti, ailədə və cəmiyyətdə olan mədəniyyəti özündə eks etdirir və bu bir aksiyadır.

Sosial romantizmə məxsus dünyaya baxış olan "insan insanın dostudur və qardaşdır" tezisi, kapitalizmə məxsus rasional mövqə,

yeni "insan insana dəst yox, rəqibidir" təzisi ilə əvezlənmə prosesi yaşayır. Cəmiyyətdə kapitalizmə məxsus maddi rifah uğrunda gedən gərgin mübarizə nəticəsində mənəvi məkanda milli dəyərləri, həssaslığı, xeyrəxahlıq rasional təfəkkür, bigənəlik, soyuqqanlılıq və yad ənənələr əvəz edir. Cəmiyyətdəki bu amillər ailə və tədris müəssisələrində özünü göstərir.

"Kim informasiyaya sahibdirse, dünyani o idarə edəcək" şüarı altında yazılmış tədris proqramları

xaotik informasiya axarını şərtləndirir. İnkışafda olan uşaq və yeniyetmə psixologiyası ciddi informasiya hücumuna məruz qalır. Bu gün uşaqların və yeniyetmələrin psixologiyası həyətdə yaşıdları ilə oyna-

yarkən deyil, virtual məkanda, kompüter və mobil telefon önünde formalaşır.

Faciəvi məqamlardan biri budur ki, Qərb dünəyi bu informasiya xaosundan istifadə edərək virtual məkanda bizə, Şərqi dünəyinə yad olan öz "mədəniyyətini" və "mənəvi" dəyərlərini aşılamağa nail olub. Milli ənənələrin və ailə dəyərlərinin aşaqlanması, cinsi azlıqların təbliği, qəddarlığın qəhrəmanlıq kimi təqdim olunması və sair buna misaldır.

Psixi şüurun həcmi ilə informasiya axarı arasında qeyri-mütənə-

# İnformasiyası çirkli media necə xilas edilməli?



Məlumat çirkiliyi - dezinformasiya çəşdürüci, natamam və ya manipulyasiya xarakterli məlumatların geniş yayılması deməkdir. Sosial şəbəkələrdə, xəbər saytlarında və digər platformalarda əsl olmayan məlumatların sürətli yayılması insanları məlumat çirkiliyinə məruz qoyur.

İnformasiya çirkiliyi yaranan cəmiyyətdə doğru məlumatla yalanı ayırd etmək zamanla çətinləşir. O qədər dezinformasiya yayılır ki, inanma, qərar vermə kimi proseslər zəifləyir. Xüsusilə sehiyyə, siyaset və iqtisadi sahələrdə olan məlumat çirkiliyi çəşqinqələyən yaradır. Bu da öz növbəsində insanlarda etibarsızlıq və inforasiya yorğunluğu yaradır, neticədə panika meydana çıxır. Xatırlayın, pandemiya dövründə çörək və unla bağlı yayılan



Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkışafı Agentliyi



*Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkışafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə  
“fikir, söz və məlumat azadlığının,  
plüralizmin inkişaf etdirilməsi  
“istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb*



tiq onun algoritmine çevrilir, davamlı olaraq həmin tərkibdə kontentlərlə qarşılışır. Bu da öz növbəsində inforasiya boşluğu yaradır.

O cümlədən saytların, xəber portallarının sahə çox baxış və gelir üçün əl atlığı yollardan biri də sensasiyalı, aldadıcı, cəlbedici başlıqlarla yanlış və ya şiridilmiş məlumatlardır. Başlıqla xəbərin mətni arasında vəhdəd olmayan məlumatlar həm dünya mediasında, həm də yerli mediada ciddi problemlərə səbəb olur.



Məlumat çirkiliyini yaranan əsas səbələrdən biri həddindən artıq inforasiyanın olmasıdır. Sosial şəbəkələr, xəbər saytları, bloqlar və digər platformalarda eyni anda çoxlu məlumat axının olması bu çirkiliyi yol açan əsas amildir. Dezinformasiya, qəsdən və ya bilmədən yalan yalan və ya səhv məlumatlar məlumat çirkiliyinə yol açır. Həmçinin, lazımsız, təkrarlanan, faydalı olmayan, məqsədsiz məlumatlar da xəbər bazarda bolluq yaradır və məlumat çirkiliyinə səbəb olur. Son iller məlumat çirkiliyini yaranan ən başlıca səbəblərdən biri də sosial şəbəkələrin algoritmləridir, belə ki platformaların diqqət çekməye çalışın başlıqlar və sensasiyalara üstünlük verməsi məlumat çirkiliyi yarada bilir. O cümlədən, feyk xəbərlər və manipulyasiya da ictimai rəyə təsir etmek məqsədilə hazırlanmış saxta məlumatlardır ki, inforasiya çirkiliyi üçün münbət bazarıdır.



dezinformasiyalar mağazalarda hansı bashabaslara, qarşıqliqlara səbəb olurdu. Elecə də 44 günlük müharibə zamanı bəzi sosial şəbəkə istifadəçiləri yayılması yasaqlı məlumatları, yaxud da yalan inforasiyaları paylaşaraq ictimaiyyətde ixtişaşalara və narahatlığa yol açırdılar. Inforasiya çirkiliyi beləbələ yaranır.

Inforasiya çirkiliyindən qorunmaq, səhīl məlumatça çıxış əldə etmək üçün oxucunun media sa-

vadılılığı olmalıdır. Media savadlılığı olan oxucu rəsmi, etibarlı və peşəkar mənbələrə üstünlük verir, məlumatın doğruluğuna şübhə edilməyən mənbələrə baş çəkir. Inforasiyanın doğruluğunu başlıq teyin etmir, ona görə də oxucu yalnız xəbərin başlığına əsaslanmamalıdır, məzmunu dəqiqliklə oxumalıdır. Qarşısına çıxan inforasiyaların tarixinə diqqət etməyənən daha çox məlumat çirkiliyinə məruz qal-



yaların, sosial medianın, son olaraq süni intellektin sürətli inkişafı ile doğru inforasiya məsəlesi qlobal seviyyədə ciddi probleme çevrilir. Sosial şəbəkələrdəki paylaşım azadlığı, istifadəçilərin öz səhifelerində sərbəst məlumat yayması, mənbə təsdiq edilmədən paylaşmaları cəmiyyətdə xaotik vəziyyətə səbəb olur. Sosial şəbəkə platformlarının algoritim tətbiqi isə ayrı bir problemdir. Çünkü istifadəçinin bir dəfə maraq göstərdiyi tərkib ar-

Əsilsiz xəbərlərlə yaradılan inforasiya çirkiliyi cəmiyyətin dezinformasiyaya inanmasına, çirkli xəbərlər vasitəsilə ictimai rəyə təsir, fərdi düşüncələrə müdaxilə, nifret və ya dəstək ritorikası yaradılır. Bir kontent bir anda ya linç edilə bilir, ya da dəstək yağışına tutulur. İnsanlar çirkili inforasiyanın küyünə gedir, desek, doğru ifadə etmiş olarıq.

Lalə Mehrəli



27 noyabr  
2025-ci il

## "Cənubi Qafqazda meyit donordan transplantasiyanı ilk olaraq biz uğurla həyata keçirdik"



**H**ər hansı orqanın nəqli sadəcə tibbi prosedur deyil, - bu, ümid, qurtuluş və şəfqət həkayəsidir. Azərbaycan Cənubi Qafqazda həkimlərin meyit donordan transplantasiyanı uğurla həyata keçirdiyi ilk ölkə oldu. Mərkəzi Gömrük Hospitalının Cərrahiyyə və Transplantasiya şöbəsinin rəisi, tibb üzrə fəlsəfə doktoru Mircəlal Kazimi donorluğun insanları necə birləşdirdiyi barədə suallarımızı cavablandırıb.

-Ölkəmiz ölümündən sonrakı donorluğun tətbiqinə necə hazırlaşır? Hansı qanun vericilik və təşkilat addımlar atılıb?

-Əvvəlcə onu demek istəyirəm ki, 2008-ci ildə Cənubi Qafqazda ilk dəfə canlı (qohum) donordan qaraciyər transplantasiyası Azərbaycanda həyata keçirilib. O vaxtdan bəri təxminən 1500 qaraciyər və böyrək transplantasiyası həyata keçirilib. Təəssüf ki, donorların sayı orqan çatışmazlığından əzizyət çəkən insanların sayı ilə tərs mütənasibdir. Transplantasiya proqramlarının inkişaf etdiyi ölkələrdə alternativ mənbə mövcuddur: meyit donorlardan orqanlar.

Azərbaycanda orqan transplantasiyasına icazə verən qanun 1999-cu ildə qəbul edilmişdi, lakin bəzi bəndlərdə çatışmazlıqlar var idi. 2008-ci ildən bəri ölkəmizdə müntəzəm olaraq transplantasiya əməliyyatları və konfranslar keçirilir, mediada və sosial şəbəkələrdə hesabatlar yayımlanır. Ən əsası isə, klinikaların maddi-texniki bazasını inkişaf etdirən, tibb işçilərini xarici ölkələrə təlimə gəndərən və icbari tibbi siğorta sistemi tərəfindən maliyyələşdirilən qaraciyər və böyrək transplantasiyalarını həyata keçiren dövlət dəstəyi mövcuddur. Bütün bu addımlar tibb sahəsinin inkişafına təkan vermişdir.

2020-ci ildə Prezident İlham Əliyev "İnsan orqan ve toxumalarının bağışlanması və



-Hansi hallarda vəfat etmiş insanın orqanlarından nəql üçün istifadə etmək olar, hansı hallarda olmazdı?

- Bir şəxs sağlığında, vəfat etdikdən sonra orqanlarının götürülməsinə rəsmi razılıq veribse və ya yaxın qohumları razılıq veribse, bu proses həyata keçirile bilər. Lakin xəstəyə əvvəlcə beyin ölümü diaqnozu qoyulmalıdır ki, bu da bioloji ölümə bərabərdir. Yəni, koma deyil, faktiki ölümür. Donorda orqan götürülməsi üçün əks göstəriş olan xəstəliklərin siyahısı da mövcuddur.

-Azərbaycanda meyit donordan hansı orqanlar nəql edilib və pasiyentlərin reabilitasiyasının nəticələri necədir?

-Bu ilin fevral ayında ilk dəfə olaraq Mərkəzi Gömrük Hospitalında bizim komanda xəstəyə meyit donordan qaraciyər transplantasiyası əməliyyatını icra etdi. Bu gün qədər artıq qaraciyər üzrə bu cür altı və böyrək üzrə yeddi transplantasiya əməliyyatı həyata keçirilib. Bir xəstəni itirmişik. Ümumilikdə, pasiyentlərimizin əməliyyatqabığı ağır vəziyyətini nəzərə alaraq, mübələğəsiz deyə bılərem ki, əldə etdiyimiz nəticələr dünyadan aparıcı klinikalarının uğurları ilə eynidir.

-Canlı və meyit donorlardan orqan köçürülməsi əməliyyatlarının fərqi nədən ibarətdir?

- Texniki cəhətdən meyit donordan orqan götürülməsi canlıdan orqan götürməkdən

## "SƏS" qəzetinə abunə kampaniyası davam edir!

«SƏS» QƏZETİNƏ  
ABUNƏ OLMAQ İSTƏYƏNLƏR  
AŞAĞIDAKI YAYIM  
ŞİRKƏTLƏRİ İLƏ ƏLAQƏ  
SAXLAYA BİLƏRLƏR



1. Azərpoçt Poçtdaşıma Mərkəzi – 0125984955, 0552004544
2. Mətbuat Yayım MMC – 0124411991, 0124404694
3. Səma Mətbuat Yayım – 0125940252, 0503336969
4. Pressinform MMC – 0125115191, 0504560835, 0553156002
5. Qaya Mətbuat yayım – 0125667780, 0502352343
6. Ziya LTD – 0124977696, 0503067744
7. Bakmətbuat MMC 0502644010

**1 nüsxə 1 ayılığı 8 AZN**

**6 ayılıq 48 AZN**

**1 illik 96 AZN**

**ABUNƏÇİLƏRİMİZİN XİDMƏTİNDƏYİK**  
Müraciət, şikayət, yazı, təbrik və başsağılıqlarınızı dərc etməyə hazırlıq!

daha asandır. Emosional cəhətdən də eyni ilə, çünki ikinci halda biz sağlam insanı əməliyyat edirik.

-Meyit donordan ilk orqan nəqli əməliyyatı uğurla başa çatdıqda özünü necə hiss etdiniz?

-Bunu sözə ifadə etmək mümkün deyil... Peşəkar arzum gerçekleşdi: cəmiyyət, həmvətənlərim və dövlətim üçün yaxşı iş görmək, ehtiyacı olanlara xidmət etmək - mənim və bütün komandamız üçün böyük şərəfdir.

-Sizin təcrübənizdə elə bir hadisə olmuşdur ki, sizə xiisusi təsir bağılaşdırın?

-Bütün xəstələrimiz fərqlidir, amma həmisinin ortaq bir cəhəti var - onlar bizim üçün sanki doğmadır. Böyrək çatışmazlığı ilə bizə müraciət edən bir xəstəni xatırlayıram, o vaxt onun cəmi 32 yaşı var idi. Yaxın qohumları - valideynləri, qardaşı və həyat yoldaşı testdən keçə də, uyğun donor tapılmalıdır. Bir neçə gün sonra bir gənc bize yaxınlaşdı və özünü "əmim oğlu" kimi təqdim edərək donorluq etmək istədiyini bildirdi. Müayinə olundu və xahiş etdi ki, əmisi oğlu bu barədə bilməsin. Amma bir gün onlar mənəm otağında bir-biri ilə toqquşdular: bir-birlərinə terəf qadılar, qucaqlaşıb usaq kimi ayladılar...

Aydın oldu ki, xəstənin əmisi oğlu Rus-



yada yaşayır və onlar illerdir ki, küsülüdürlər. Heç düşünmədən, əmi oğlu donorluq etmək üçün Bakıya uçub gelir. Tebii ki, əmioğular barışırlar. Ona görə də, mən həmişə deyirəm ki, orqan transplantasiyası ailə üzvlərini bir-birinə daha da yaxınlaşdırır.

-Bir çoxlarında bu mövzu qorxu hissi doğurur. İnsanlara vəfat etdikdən sonra donorluq etməyə, hər hansı orqanını bağışlamağa mane olan nədir?

-İnsanlar həkimlərə etibar etməlidirlər və biz tibb işçiləri olaraq onlara bu etimadi ver-

meliyik. İnsanlar aldanmayacaqlarına və bağlılıqları orqanların danışqlara məruz qalmayağına əmin olmalıdır. Bütün dinlər organ bağışlamasını dəstəkləyir, çünki bu, bütün bəşəriyyətə fayda verir.

-Azərbaycanda neçə nafər sağ ikən artıq vəfat edəndən sonra orqanını bağışlamağa razılıq verib?

-Mənədə olan məlumatə görə, artıq 600 nafər rəsmi razılıq verib.

Səhiyyə Nazirliyinin Orqan Donorluğu və Transplantasiyası üzrə Koordinasiya Mərkəzi çox işlər görür: müxtəlif tehsil müəssisələrində və idarələrdə maarifləndirici tədbirlər təşkil edir və transplantasiya mərkəzlərinin işini əlaqələndirir. İcbari tibbi siğorta böyrək və qaraciyər transplantasiyası üçün bütün xərcləri ödəyir, bu o demekdir ki, sosial statusundan asılı olmayaraq bütün vətəndaşlar pulsuz əməliyyat oluna bilərlər.

**Dilarə Zamanova**  
**Mərkəzi Gömrük Hospitalının**  
**PR mütəxəssisi**

**Baş redaktor:**  
**Bəhruz Quliyev**

Ünvanımız:  
Bakı şəhəri,  
Üzeyir Hacıbəyli  
küçəsi, 66.

Şəhadətname: № 022492  
<http://www.ses-news.az>  
<http://www.sesqazeti.az>  
E-mail: ses@sia.az

"ƏLİNÇƏ" AZƏRBAYCAN XƏYRİYYƏ  
CƏMIYYƏTİNİN ORQANI.  
QƏZET 1991-Cİ İL  
YANVARIN 11-DƏN ÇIXIR

Tel: 598-33-90  
Faks: 493-11-62

Redaksiyanın mövqeyi  
ilə müəllifin mövqeyi  
üst-üstə düşməyə biler.

**Qəzet bazar və  
bazar ertəsindən  
başqa hər gün  
nəşr olunur**

**Tiraj: 3000**